Къралым и лъэпкъ псори зэкъуэзыгъэуцэ нэщхъеи

2-нэ нап.

ПщIэ зэхуащIу

2-нэ нап.

«Махуэку»

3-нэ нап.

Тохъутэмыщей - Лашынкъей

3-нэ нап.

ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОKI

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

№101 (24.539) • 2023 гъэм шыщхьэуIум (августым) и 24, махуэку • Тхьэмахуэм щэ къыдокI • И уасэр зы тумэнщ

Анэдэлъхубзэхэм зрагъэужьын мурадкIэ

4-нэ нап.

ФIым щыгуэгъуу

Гъэ еджэгъэущIэр къоблагъэ, щIэныгъэ щрагъэгъуэт Iуэхущ1ап1эхэм абы щIэгъэхуэбжьауэ зыхуагъэхьэзыр, ирагъэкIуэкIа лэжьыгъэр къапщытэж, къапэщылъ къалэнхэр зэрагъэзахуэ. Егъэджэныгъэ Iэнатlэм къащыпэщылъ Iуэхугъуэхэм ирипсэлъэну, зыIэрагъэхьа екъуIэныгъэхэм иджыри зэ я гугъу ящIыжу зылъэмIеIэсахэм я Iэмалхэр къыхалъхьэну иджыблагъэ Налшык къалэ щекIуэкIащ ЕгъэджакIуэIэнатlэм пэрытхэм я хэгъэгупсо зыщыкъуIу зэIущIэшхуэр.

КЪЭРАЛ Макъамэ театрым и унэм къыщыIэзрагъэпэща зэхуэсышхуэм хэтащ хэгъэгу къулыкъущIапIэхэм я лэжьакIуэхэр, щIыналъэхэм щыIпIэ унафэр щызэхъэныжьмкIэ Iуэхущ1ап1эхэм я гъэсакIуэхэм, ирагъэкIуэкIа Iуэхугъуэхэм тепсэлъыхьа нэужь, къулыкъущIэм къыхихащIапIэм и унафэщI **Музаев Анзоррэ** УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и министрым и къуэдзэ **Корнеев Андрейрэ**.

ЗэIущIэр къызIуахащ УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и министрым и видеофIэхъусымкIэ. «КьытщIэхъуэ щIэблэр егъэджэным, гъэсэныгъэ дахэ яхэлъу къэгъэхъуным щIэмыхьэупс кьытхэткъым. Ди акъылыр зэтехуэу, ди кьарур абы хуэгъэпсауэ дылажьэмэ, а гуращэр къыззрыддэхъунум шэч хэлъкъым. Адэ-анэм уакъыфIэкIмэ, ди щIэблэр зыуэсщIыну дызышыгугъыр егъэджакIуэхэмрэ гъэсакIуэхэмрэщ. ЦIыхубэм и гъащIэри и пщдейри зэлъытэ Iэнатlэшхуэщ ахэр зыпэрытыр. Абы кэзи дахуэсакъыныр, я пщIэр тхъумэныр дэтхэнэми ди къэкъщ», - жIащ министрым. Iэнатlэм теухуауэ мыхьэнэ зиIэ Iуэхугъуэ зэмылIэужьыгъуэхэм тепсэлъыхьа нэужь, къулыкъущIэм къыхихащIапIэм и унафэщI **Музаев Анзоррэ** УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и министрым и къуэдзэ **Корнеев Андрейрэ**.

ЗэIущIэр къызIуахащ УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и министрым и видеофIэхъусымкIэ. «КьытщIэхъуэ щIэблэр егъэджэным, гъэсэныгъэ дахэ яхэлъу кьэгъэхъуным щIэмыхьэупс кьытхэткъым. Ди акъылыр зэтехуэу, ди кьарур абы хуэгъэпсауэ дылажьэмэ, а гуращэр къыззрыддэхъунум шэч хэлъкъым. Адэ-анэм уакъыфIэкIмэ, ди щIэблэр зыуэсщIыну дызышыгугъыр егъэджакIуэхэмрэ гъэсакIуэхэмрэщ. ЦIыхубэм и гъащIэри и пщдейри зэлъытэ Iэнатlэшхуэщ ахэр зыпэрытыр. Абы кэзи дахуэсакъыныр, я пщIэр тхъумэныр дэтхэнэми ди къэкъщ», - жIащ министрым. Iэнатlэм теухуауэ мыхьэнэ зиIэ Iуэхугъуэ зэмылIэужьыгъуэхэм тепсэлъыхьа нэужь, къулыкъущIэм къыхихащIапIэм и унафэщI **Мусуков Алий**, УФ-м и Президентым Кавказ Ищхьэрэ щIыналъэм щIиIэ полномочнэ лIыкIуэм и Аппаратым КъБР-м щIиIэ и федеральнэ инспектор нэхъыщхьэ **Мэкъуауэ Тимур**, КъБР-м егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министр **Езауэ Анзор**, КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм и Жылагъуэ советым и унафэщI **Сэхъурокъуэ Хьэутий**. Апхуэдэу зэхуэсым къеблэгъащ УФ-м Егъэджэныгъэм кIэлыплIыныкIэ и къулыкъущIапIэм и унафэщI **Музаев Анзоррэ** УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и министрым и къуэдзэ **Корнеев Андрейрэ**.

ЗэIущIэр къызIуахащ УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и министрым и видеофIэхъусымкIэ. «КъытщIэхъуэ щIэблэр егъэджэным, гъэсэныгъэ дахэ яхэлъу кьэгъэхъуным щIэмыхьэупс кьытхэткъым. Ди акъылыр зэтехуэу, ди кьарур абы хуэгъэпсауэ дылажьэмэ, а гуращэр къыззрыддэхъунум шэч хэлъкъым. Адэ-анэм уакъыфIэкIмэ, ди щIэблэр зыуэсщIыну дызышыгугъыр егъэджакIуэхэмрэ гъэсакIуэхэмрэщ. ЦIыхубэм и гъащIэри и пщдейри зэлъытэ Iэнатlэшхуэщ ахэр зыпэрытыр. Абы кэзи дахуэсакъыныр, я пщIэр тхъумэныр дэтхэнэми ди къэкъщ», - жIащ министрым. Iэнатlэм теухуауэ мыхьэнэ зиIэ Iуэхугъуэ зэмылIэужьыгъуэхэм тепсэлъыхьа нэужь, къулыкъущIэм къыхихащIапIэм и унафэщI **Мусуков Алий**, УФ-м и Президентым Кавказ Ищхьэрэ щIыналъэм щIиIэ полномочнэ лIыкIуэм и Аппаратым КъБР-м щIиIэ и федеральнэ инспектор нэхъыщхьэ **Мэкъуауэ Тимур**, КъБР-м егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министр **Езауэ Анзор**, КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм и Жылагъуэ советым и унафэщI **Сэхъурокъуэ Хьэутий**. Апхуэдэу зэхуэсым къеблэгъащ УФ-м Егъэджэныгъэм кIэлыплIыныкIэ и къулыкъущIапIэм и унафэщI **Музаев Анзоррэ** УФ-м егъэджэныгъэмкIэ и министрым и къуэдзэ **Корнеев Андрейрэ**.

Зэ1ущ1э

ФІым щыгугъыу

(КІэухыр. ПэщІэдзэр 1-нэ нап.)

КъЕР-м и Іэтащхьэм и псальэм къыхигъэщащ гъэ еджагъэущІэм щыщІэдзауэ егъэджэныгъэ программэм Іэщ Іагъэ зэмылІэужьыгъуэхэм хэзэгуэнэтІ дерсхэр кьыззэрыхьхьэнур. «Дяпэкіэ еджакІуэхэм я кьалэным кьыхьыхьэнущ лэжьыгъэм дезыгъэхьэх Іужьугъуэхэри. Абы и мыхьэнэр адэ-анэм ягурыгъэІуэн хуейщ. Лэжьыгъэм и Іэфыр сабийм зыжеГъэщІэнэр зэрыІэмалынщэр нэхъ пасэу зыхъащІыкІыху нэхъыфІу аращ. Лэжьыгъэм кьыдэкІуэу, езы еджэныгъэмэ зэхъуэкІыныгъэхэр щекІуэкІынущ. Псальэм и хьэтыркІэ, 10 - 11-нэ классхэм папщІэ зэхалъхьащ «Урысейм и тхыдэр» зи фІэщыгъэ тхыльыщІэр. Абы кьыззэщІиубыдэ щапхъэхэм ди щІэблэр пэжым щІэптІыкІыну Іэмал кьыдатынущ. ГуфІыгъэшхуэ егъэзэнэ етхуэ ди Іужьугъуэхэми, абыхэми датемыплъэкъуКІыу, ІэхъуэрзуэтегъэкІыу мыхъуу, ди фІэщу зэрыдгъэззэщІэнум иужь дитын хуейщ. Сабийм хэлъыпхъэ щэнхабзэмрэ псэкупсэ зыуэщІыныгъэмрэ я мыхьэнэм зыкъеІэтэжк, дз абы етхъэлІэн къару дыззриІэм шэч хэлъкъым. Сыщогугъ мыр щыщІэныгъэншэу зэфІэувэну», - жиІащ Іэтащхьэм.

КІуэкІуэ Казбек тепсэльыхьащ псэкупсэ гъэсэныгъэм иІэ мыхьэнэми. «Мы Іэнатіэм зи гуащІэ езыхьэлІэ егъэджакІуэхэм фІыщІэшхуэ яхуэсщІыну сыхуейт. Абыхэм сабийм халъхьэ гъэсэныгъэхэращ иужькІэ дызэрыгушхуэ щІыхуэхэр, кьалэным пэжу бГэдэт хэку хъумакІуэхэр къызыхкІыр. Нобэ абыхэм ящыщ куэд дзэ Іужьугъуэ хэхам хэтэ, хахуагъ кьагъэлъагъуэу. Ди хьэкъщ псэзэпылъхьэпІэм ит щІалэхэм я унагъуэхэм дадэІэпыкъуныр, ди гупытэ щыдмыгъэщІэныр. «Хэкум и Хьумакіуэхэр» кьэрал фондым и щІыналъэ кьудамэу ди деж кьыщызэІутхам кьыдэкІуэу, ищхьэкІэ зи гугъу сшІа кьалэныр зэфІихыну «ПІыхъуэхъэм я бынхэр» зыфІэтща» пэхуэщІэри щагъэзащІэ. Абыхэм щІэгъэкъуэн дахуэхъунырэ дэтхэнэми ди хьэкъщ», - тригъэчыныхьащ КІуэкІуэм.

КъЕР-м и Іэтащхьэм апхуэдизу я гугъу ищІащ Іэнатіэм пэрытхэм я лэжьыгъэ къащыкІэгъэпсынщІэ жэрдэм зыбжанэ кьыззрыхалъхьэми. Аxэр теухуащ, псальэм папщІэ, егъэджакІуэхэм я лэжьапщІэр проценти 10-кІэ щыщхьэуІуэм и 1-м щегъэжьауэ зэрыкагъэхъуар, я Іэщагъэм зезыгъэжь зэхьэзэхуэхэр кьыззрыззрагъэпэщыр, дэтхэнэ зи екъулІэныгъэми фІыщІэрэ ахъшэ саугъэтрэ кьыззрыпэкІуэр.

КъЕР-м егъэджэныгъэмрэ щІэныгъэмкІэ и министр Езауэ Анзор и кьэпсэльэныгъэм кьыззрыкьхащІэкІ, мы гъэм кьрат еджапІэхэм сабий мини 123-рэ екІуэлІэнущ, абы щыщу мин 12 833-р япэ классым кІуэнущ. «Псоми я зэхуэдэ еджэныгъэр кьызэрэпэщыныр, сабийхэм щІэныгъэфІ ябгъэдэтлъхьэныр Іэнатіэм пэрыт дэтхэнэми кьыпэщылъ кьалэнхэм ящыщІ. Зым и зэфІэкІыр нэгъуэщІым щыбгъэдилъхьэн, зым и Іэмалхэр адрейм щигъэгъуэзэн щыхуей лъэхъэнэщ дызыхэпсэукІри, абы Іэмалму иІэр кьэдмыгъэсэбэну хъунукъым. Егъэджакіуэхэм папщІэ 2023 гъэ ПанДрэр зэпеуэ зыбжанэ идогъэкІуэкІ. «Илъэсым и егъэджакІуэ», «Илъэсым и гъэсакІуэ», «Илъэсым и мастер» зи фІэщыгъэ зэхьэзэхуэхэм щытекІуахэмрэ кьыщыхжанэкІэхэмрэ КъЕР-м и Іэтащхьэм и ахъшэ саугъэтхэр хуагъэфащэ. Апэ уВыпІэ къэзыхьаxэм мин 200, кьыхэжанэкІахэм мини 100 ират. Шэч хэмылъу, апхуэдэ щытыкІэм егъэджакІуэм и гур лэжьыгъэм нэхъри ирырегъэт, тергъэгушхуэ, абы кьыдэкІуэуи сабийм ират щІэныгъэри фІы и Іуэныкъуэкіэ зэгъэпэща мэхъу. КьыхэзгъэщІыну сыхуейт егъэджакІуэхэмрэ гъэсакІуэхэмрэ я лэжьапщІэр ику иту сом мини 6,5-кІэ зэрыхэхъуар. Ар нобэ ику иту сом мин 32540 мэхъу. КъЕР-м и Іэтащхьэм и унафэкІэ мы Іужум дытеплъэкъуКІырхьэм, зэрыхэдгъэхъэунум и хэкІыпІэхэр къэтлъыхьуэ зэпытщ. И гугъу сщІыну сыхуейт «Къуажэ егъэджакІуэ» программэр зэрыдгъэззащІами. Иужьрей илъэсищым кьуажэ пхыдзахэм егъэджакІуэ 18 дгъэкІуащ. Абыхэм дэтхэнэми кьэралым мелуан зырыз яритащ. ЕгъэджакІуэ зэхьэзэхуэхэм щытекІуа икІи Іэнатіэм екъулІэныгъэфІхэр щызыІэрызыгъэхьа егъэджакІуипщІым дэтхэнэми 2023 гъэм мин щитІ ирагащІ», - жиІащ министрым.

Езауэ Анзор кьыззрыхиГъэщамкІэ, Егъэджакіуэмрэ гъэсакіуэмрэ я илъэсым кьриубыдэу КъЕР-м зэхьэзэхуэ 50 хуэдиз щрагъэкІуакІащ. Абы цІыху мин 15-м щІигъуи я зэфІэкІкъэр щагъэлъэгуащ. Зи лэжьыгъэр нэхъыфІ дыдэу кьалъыта Іэщ Іагъэлъ 385-м кьулъыкъущІапІэм и фІыщІэгуапэ тхыльхэр хуагъэфащащ.

Министрым зэрыжиІамкІэ, егъэджэныгъэм и пщІэр кьэІэтыным хуэунэтІауэ щІынальэм лэжьыгъэшхуэ щызэфІах, ахэр нэхъыбэж хьуу, нэхъри ефІакІуэу икІи щІэхуабжьэу екІуэкІынущ.

Езауэ Анзор утыкум кьрилъхьа псальэмакъым кьыпащІу зэІущІэм кьыщыпсэльащ Іуащхьэмахуэ щІынальэм щІыпІэ унафэр щызэхъэныкІэ и Іужьущ Іапі эм и унафэщІ Соттаев Къурмэн, Май щІынальэм егъэджэныгъэмкІэ и Іужьущ Іапі эм и унафэщІ Скотаренко Элеонорэ, «Пэрытхэм я зэщІэхьеенгъэ» жыпІагъэ зэгъэхьэныгъэм и унафэщІ Шыпш Аслъэн, «Илъэсым и егъэджакІуэ - 2023» зэпеуэм щытекІуа Суйдиновым Елдар сымэ.

Шышхьэуіу зэІуущІэр гуІэфІтещІэж Іужьугъуэхэмкіэ зэхуащІыжащ. Іэнатіэм хэлъхьэныгъэ хуэзышІэхэр, зэхьэзэхуэхэм зэфІэкІ Іыпащ. Ар щІэныгъэм и илъэс куэд лъандэрэ гуащІафІэу щылажьэхэм я цІэр кьыщыпІуащ, фІыщІэ тхыльхэмрэ ахъшэ саугъэтхэмрэ иратащ.

Сыт хуэдиз зэхъуэкІныгъэ Іэнатіэм щекІуэкІми, егъэджакІуэм и лэжьыгъэр тынш щыщІыныр, ар нэсу кьыззэгъэпэщыныр зэІущІэм хэтахэм мыхьэнэшхуэ зиІэ Іужьугъуэу кьалъытащ. Псоми я зэхуэдэ еджэныгъэр щыщІэныгъэ имыІэу зэтеублэнным ар и зы шэсыпІэщ. Аращ щыщхьэуІу зэІуущІэм кьриКІуахэр кьыззащІэзыкъуэж тхыгъэми тегъэщапІэ хуэхъуари.

ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Иэзэ.

Дунейм щыхъыбархэр

Пэрытхэм ящыщщ

Дунейпсо экономикэм и щытыкІэр къапщытэу ирагъэкІуэкІа къэхутэныгъэхэм наІуэ къыззращамкІэ, Урысейр яхэтщ а унэтІыныгъэмкІэ нэхъ лъэщу къалъытэта къэралитхум.

«КУЭДЫМ я гугъащ урысей экономикэм и зыужьныгъэр кьыззтеувыІэну, псом хуэмыдэу ар я пльапІэт кьурыкІэ къэралхэм. Хамэ къэралхэм ящыщ я Іужьущ Іапі эхэр Урысейм щызэхуащІыжа нэужь, абы ди лъэр щыщІидыныем ежьэу къытхуэзэкъуэпльхэрт. Арщхьэкіэ дунейпсо къэпщытэныгъэхэр щыхьэт зэрыгъэхъуащІи, Урысейр яхэтщ экономикэ нэхъ лъэщ зиІэу къаГъэлъэгъуа къэралитхум», - щыжиІащ УФ-м и Президент Путин Владимир Стратегие зыужьныгъэмрэ лъэпкъ проектэмкІэ советым и зэІущІэм.

КьищыпэмыщІауэ, щыналъэм кьыщыщІагъэкІ продукцэхэм кьат хэхъуэм и куэдагъкІэ, дуней псом щІэпэрыт къэралхэм я деж Урысейм еянэ уВыпІэ щиІыгъщ, США-м, КНР-м, Японием, ФРГ-м, Индием, Инджвльэзым, Франджым кьыкІэлъыкІуэу.

Къэралым и Іэтащхьэм кьыхигъэщащ урысей экономикэм зэпІэзэрыту зэрызэпэужьыр. «Мы гъэм и ятІэ илъэс нэхъуэм къэралым и ВВП-р нэгъабэ и апхуэдэ лъэхъэнэм елъытауэ проценти 4,9-кІэ хэхъуащ. Мы зэманым экономикэм унэтІынигъэ зэмылІэужьыгъуэхэм хэпщІыкІыу зыужьныныгъэфІхэр щокІуэжІ. Кьапщтэмэ, хэхъуэ нэхъыбэ кьэзыхтхэр щІыуэпс гъэтІылъыгъэхэм епхауэ щыткъым, абы кьегъэлъагъуэ Іэнатіэ куэдыр зэрефІакІуэр», - кьыхигъэщащ Путин Владимир.

Хэт къуаншэр?

ЩІыгъэпшэр кьыщІэзыгъэкІ нэмыцэ компаниехэм я лэжьыгъэр кьыззтращагъэуВыІащ. «Bild» кьыдэкІыгъуэм кьыззригъэлъагъуэмкІэ, а Іужум хэхъуэ кьахуихьыркъым, абыкІи «къуаншэр» Урысейрщ.

ЩІыгъэпшэр кьыщІэзыгъэкІ нэмыцэ компаниехэм я лэжьыгъэр кьыззтращагъэуВыІащ. «Bild» кьыдэкІыгъуэм кьыззригъэлъагъуэмкІэ, а Іужум хэхъуэ кьахуихьыркъым, абыкІи «къуаншэр» Урысейрщ.

ЩІыгъэпшэр кьыщІэзыгъэкІ нэмыцэ компаниехэм я лэжьыгъэр кьыззтращагъэуВыІащ. Германием и промышленнэ Іужьущ Іапі эхэм папщІэ газым и уасэр процент 40-кІэ хэхъащ. Абы ипкъ иткІи, ар къагъэсэбэну кьыщІагъэкІ продукцэм и уасэр проценти 150-кІэ щыдэкІуеи кьохъу.

Аммиак кьыщыщІагъэкІ «BASF» Іужьущ Іапі эшхуэр зэхуащІыжащ, «SKW Piesteritz» азот заводыр щытыкІэ гугъум итщ. А псом кьигъэльагъэращ, ЕС-м и санкцэ политикэм Германием и экономикэм хэлъхьэныгъэшхуэ кьуэзыщІ унэтІынигъэ инхэм ящыщ зыр щымыІэжьинкІэ шынагъуэ щытыкІэ иригъэуващ. «Урысейм пэрыуэгъу ищІыну щІэпэщэр пудкІэ дынейпсо рынокыр кьыззрызэригъэпэщым кьыхэкІыу, нэмыцэ, европей Іужьущ Іапі эхэр е зэхуащІыжьхьи, е абыхэм кьыщІагъэкІ продукцэр фІыуэ зрэмэщІэн хуей хъунущ», - жиІащ Германием экономикэмрэ мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министрым.

Шыщхьэуіум и 24, *махуэку*

♦1830 гъэм дунейм ехыжащ Къэбэрдей пщы уэлий хахуэ Жанхъуэт Кушыкъ.

♦1943 гъэм Къэрдэн Къубатий Совет Союзым и ПІыхъужь цІэр кьыфІащащ.

♦2008 гъэм Пекин щызэхуащІыжащ XXIX гъэмахуэ Олимп джэгухэр. Китайм и кьалащхьэм дыщэ медаль кьытхурихауэ щытащ адыгэ бэнакІуэ Хъущт Аслъэнбэч.

♦1943 гъэм кьалъхуащ адыгэй усакІуэ, зэдзэкІакІуэ **Къумпіыл Къадырбэч.**

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэриІутыкІ, Налшык уэфІу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 28 - 30, жэщым градус 18 - 22-рэ щыхъунущ.

Шыщхьэуіум и 25, *мэрем*

♦Дзыгъуэнэфым и дунейпсо махуэщ

♦1530 гъэм кьалъхуащ Рюриковичэ ящыщ ялэ урыс пащтыхь, адыгэращ Идар Темрыкъуэ и малъхъэ **Иван IV Грозныр.**

♦1960 гъэм кьалъхуащ нейрохирург, медицинэ щІэныгъэхэмкІэ доктор, КъЕР-м щІэныгъэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ **Семэн Жанна.**

♦1966 гъэм кьалъхуащ публицист, КъЕР-м щІыхь зиІэ и журналист «Къэбэрдей-Балъкъэр» ГТРК-м и унафэщІ **Къэзанш Людмилэ.**

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэриІутыкІ, Налшык пшэр техьэ-текІыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 24 - 26-рэ, жэщым градус 18 - 22-рэ щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Иэзэ.**

Лъэпкъ Іушыгъэ:

Къуэр напщІэщ, пхъур набдзэщ.

● Махуэшхуэ пэкІуэр

ЛІэщІыгъуэ блэкІам и 90 гъэхэм и пэщІдзэ лъандэрэ ди къэралым щагъэлъапІэ Къэрал ныпым и махуэшхуэр. Абы теухуа унафэ щхьэхуэ 1994 гъэм кьыдиГъэкІауэ щытащ УФ-м и япэ Президенту щытам. Тхыдэ мэхъэнэ зиІэ дэфтэрым зэритымкІэ, апхуэдэ махуэщІ зыкъеІэтыжьыныр Іэмалынищэ, сыту жыпІэмэ Урысей Федерацэм кьихъуэ щІэблэхэр щІэпІыкІын хуейщ къэралыгъуэм и нэщэнэу щыт Нып, Гербым, Гимным пщІэ хуащІу.

АБЫ лъандэрэ блэкІа илъэс 30-м кьриубыдэу ди Хэку иным зэхъуэкІныгъэ мымащІэхэр щекІуэкІащ, Іужьугъуэ куэд щызэфІахащ. АтІэми, сыт хуэдэ зэманми Къэрал ныпыр кьонэж къэралыгъуэм и лъапІэныгъэ нэхъыщхьэхэм, ар зэрыщІым и нэщэнэ кьызэрыгуэмыкІхэм ящыщу. Аращ ар мы махуэхэм Іэтауэ дэнэ щІынальэ щІыщагъэзэпІар.

Ди республикэм гуфІэгъуэ дауэдащхэр иращІэкІащ Къэрал ныпым и махуэщІым. Аxэр щекІуэкІащ ди щІынальэм хьихьэ районхэм, кьалэхэм, жьлэхэм я тутыкъухэм, курыт школхэм, щэнхабзэ Іужьущ Іапі эхэм. Апхуэдэ, кьапщтэмэ, Нарткъалэ дэт курыт школ №2-м (унафэщІыр Шыбзыхъуэ Иннэщ) щыщхьэуІум и 22-м кьыщыззрагъэпэща пэкІр. Школаклуэ нэхъыфІхэм Къэрал гимным и макъамэм щІэту школ пщІантІэм щалэтащ УФ-м и Къэрал ныпыр. А Іужьугъуэм пщыхьэщхьэм кьапыуващ Аруан щІынальэм и кьалащхьэм кьыщызэрагъэпэща гуфІэгъуэ зэхьыхэр. Кьалэдэсхэри районым хиубыдэ жьлэхэмри щыпсэухэм ящыщ куэд щызэхуэсащ Нарткъалэ дэт Щэнхабзэмкіэ унэм. Малъхъэдисым хуэдэу ахэр зэщІишэрт унэшхуэм и гупэ кьит утыку хуитым кьышеуэ хэкупсэ уэрэдхэм, лъэпкъ макъамэхэм. ЦІыхур Іуву кьызэхуэса нэужь, сыхьэтыр 18-м яублащ махуэшхуэ гупжьейхэм екІуалІэ ныбжьыщІэхэр, артистхэр. «Нартхасэ» къэфакІуэ ансамблым игъэзэщІащ адыгэ къафэ екІуэхэр. Пшыхьым Іэгуауэ шхуэхэм щІэту щыІуащ ди къэрал иным, абы щыпсэу лъэпкъхэм, абыхэм я тхыдэхэм, къадекІуэкІ хабзэхэм, къэрал ныпым ятеухуа усэхэр. Абыхэм кьеджащ щІыпІэм и курыт школхэм я еджакІуэ Іужьугъуэ щекІуэкІа. Іужьугъуэ щекІуэкІ хабзэхэм нэхъ жыджэру зыкъыщІызыгъэлъэгъуа ныбжьыщІэ-волонтёрхэр. Абыхэм кьалэ парким махуэм щрагъэкІуэкІащ «Си къэралым и ныпыр» хэкупсэ зэхуэсыр. Абы щытепсэлъыхьащ къэрал ныпым и тхыдэм, ар зэрызэхэт Іыхьэхэм я мыхьэнэм, усэхэмрэ уэрэдхэмрэ щыжиІащ.

КьинэмыщІауэ, Щэнхабзэмкіэ унэм щекІуэкІащ «ЩІыхьым и ныпэ» фІэщыгъэр зиІа махуэшхуэ концерт. «Си Урысей» уэрэд цІэрыІуэр екІуу зыгъэзэщІа Макъамэ театрым и солистка КъуэщІысокъуэ Роксанэ къызэхуэсахэм я гумрэ я псэмрэ къызэщІиІэтэфащ хэкупсэ гупсысэхэмкІэ. Адэкіэ утыкум хуит зыхуащІахэм ящыщу «Камертон» уэрэджьыкІуэ гупым и пажэ Бесльэней Алан. Іэгуауэшхуэ хуаІэтащ Къ�БР-м и цІыхубэ артист Зеущэ Іуэес. ГуфІэгъуэ зэхьыхьэхэр апхуэдизу я зэхуащІащ «Вагъуэбэ» уэрэджьыкІуэ гупым хэт ныбжьыщІэхэм, «Джэгуакіуэ» цІыхубэ ансамблым, нэгъуэщІхэми.

ГуфІэгъуэ зэІуущІэ псоми жьыджэру хэтащ щІыпІэхэм я унафэщІхэр, абыхэм щылажьэ Іужьущ Іапі эхэм я лІыкІуэхэр, жьлэхэм я нэхъыжьыфІхэр, егъэджакІуэхэмрэ школакІуэ цІыкІуэхэмрэ. Абыхэм ящыщ дэтхэнэми я псэр а махуэм кьызэщІиІэтэрт Хэкум хуиІэ лъагъуныгъэмрэ абы папщІэ хэлъ гушхуэныгъэмрэ. Апхуэдизу итпэжыпІэкІэ зэрыщыгтри: кьэралыгъуэ дыззриІэм и нэщэнэ нэхъыщхьэхэм ящыщ зым и махуэщІым иджыри зэ дигу кьеГъэкІыж ди Хэку и екъулІэныгъэм, зыужьныныгъэм псори дыхуущІэкъун зэрыхуейр.

Урысей Федерацэм и Къэрал ныпыр дапщэщи щрет лъэпкъ зэкъуэтныгъэм, мамырыгъэм я нэщэнэу, ди тхыдэри лъэпкъ лъапІэныгъэхэри тхуэзыхьумэ фІыгъуэу.

КЪАРДЭН Маритэ.

ПщІэ зэхуащІу

Май районым и Къэрал автоинспекцэм и лэжьакІуэхэр Урысей Федерацэм и Къэрал ныпым и махуэмкІэ екъуэхъуащ транспортыр зезыгъакІуэхэм.

А МАХУЭМ автоинспекторхэм Іужу щхьэпэ ирагъэкІуэкІащ Урысей МВД-м Май районымкІэ и кьудамэм и деж щыІэ Жылагъуэ советым щыщ Хъуэжей Роксанэрэ щыпІэ администрацэм и щІалэгъуэ советым хэтхэмрэ я гъусэу.

Район центрым и уэрамхэмрэ утыкуэхэмрэ кьэралл автоинспекторхэр щекъуэзыхъуащ рулым Іусхэмрэ лъэсырыкІуэхэмрэ икІи ахэр кьыхураджащ гъэгум зэрыщыІэкІуэ хабзэхэм тетыну. Псом хуэмыдэу гу лърагъэтащ сабийхэр машинэкІэ кьыщрашэкІкІэ сакъыну, мыпІэщІэну.

ЯгъэлъапІэ махуэр кьыззрежьам, къэрал дамыгъэхэм пщІэ яхуэщІын зэрыхуейм икІи ар дэтхэнэ цІыхуми и кьалэну зэрыщытым кІэщІу тепсэльыхьащ Хъуэжей Роксанэ.

- Нып ыр лъэпкъхэм я зэкъуэтыныгъэм и дамыгъэщ, ар ди лъапІэныгъэхэр зыгъэлъагъэщ. Мы махуэм Іэмал кьыдет ди Хэкум пщІэ зэрыхуэтщІыр, абы дыззрырригушхуэр кьэдгъэльагъэуну, - кьыхигъэщащ Роксанэ.

Гъэугъэм тетхэм Іужьур кьезыхьэжьахэм фІыщІэшхуэ кьыхуащІащ я гупытэм папщІэ, кьагъэгугъащ дяпэкІи нэхъри сакъыу рулым дэсыну, хабзэм тетыну.

БАХЪСЭН Ланэ.

● УФСБ-м къет

Лъэхъуэщым кьыщыхутащ

НАРКОТИКХЭКІХЭР хабзэм ебакъуэу ирагъэкІыным пэщІэт Іужьугъэр Урысей ФСБ-м и управленэу КъБР-м щыІэм, КъБР-м щыІэ МВД-м я лжьакІуэхэм ирагъэкІуэкІыу кьыщІагъащащ республикэм афиянэхэкІэр кьихьэнэр кьыззгъэпэщыным пыща цІыхум илжь щІэпхъаджагъэр.

Хамэ къэралым щыщ цІыхухъэм иригъэкІыну зыхэта «героин» грамм 40,48-рэ «мефадрон» грамм 202-рэ кьытрахащ.

Налшык къалэ судым и унафэ къару зыгъуэтам ипкъ иткІэ кьэдгъэльэгъуа цІыхухъэр кьуаншэу кьалъытащ УФ-м и УК-м и 30-нэ статьям и 3-нэ Іыхьэм, 228.1 статьям и 4-нэ Іыхьэм и «г» пунктым кьыщыхьа щІэпхъаджагъэр зэрилжьамкІэ. Абы илъэси 7 тралъхьащ икІи ткІийуэ щаІыгъ лъэхъуэщым щигъэкІуэнущ.

Налог итыртэкъым

ЭКОНОМИКЭМ пыща щІэпхъаджагъэхэм пэщІэт Іужьугъэр Урысей ФСБ-м и управленэу КъБР-м щыІэм, КъБР-м щыІэ МВД-м я лжьакІуэхэм ирагъэкІуэкІыу кьызэпаудащ «Главстрой КБР» ООО-м и генеральнэ унафэщІ Анастасов А. И. налог зэримытым епха щІэпхъаджагъэр.

Анастасов А. И. налог органхэм я щІыхуэ зэрытелъар ищІэрти, Іужьущ Іапі эм кьищахуэхэм пэкІуэ ахъшэр нэгъуэщІхэм я счётымкІэ итуэрэ, налог зыпэкІэр щІихьэмащ.

Дзэлъкъуэ районым судым къару зыгъуэта и унафэм ипкъ иткІэ Анастасов А. И. кьуаншэу кьалъытащ УФ-м и УК-м и 199.2 статьям и 1-нэ Іыхьэм кьыщыхьа щІэпхъаджагъэм хуэдэ зэрилжьамкІэ икІи кьуэды ипшынбну хуагъэуващ.

Зыгъэхьэзырар **УАРДЭ Женящ.**

Кабачкир яфІэфІщ сабийхэми балигъэхэми, уеблэмэ сабий щыкІу дыдэхэми тхъунщІауэ ирагъэшх. Сыт хуэдэ лІэужьыгъуэуи щырыери, абы и процент 95-р псыщ, къэуатышхуэ щІэлъхьэнкІэ - гъэзыщІынкІэ хуейхэмрэ ерыскъыр тыншу зыхуэмыгъэткІуэхэмкІэ сэбэпщ.

КАБАЧКИР кьулейщ каротиноидхэмкІэ (лютеин, зеаксантин), абыхэм я нэхьыбэр зыхэлъри и фэрщ. А пкъыгъуэхэм нэр яГъэжан, магниймрэ калийм гур тэмэму яГъэлажьэ, гъущІым лъыр зрегъакІуэ икІи хьэуамкІэ егъэнщІ. Куэдыр зэрыщыгъуаззщи, лъым хэт лъышІэр (кислородыр) нэхъыбэжу, цІыхур нэхъ узынШэщ, нэхъ къарууфІэщ.

Кьэкіыгъэм апхуэдэу и мащІэкъым кІэтІийр фІыуэ зыгъэлажьэ, ерыскъыр зыгъэткІу, лъатэмкІи сэбэп щхьэхэм щІэту щыІуащ ди къэрал иным, абы щыпсэу лъэпкъхэм, абыхэм я тхыдэхэм, къадекІуэкІ хабзэхэм, къэрал ныпым ятеухуа усэхэр. Абыхэм кьеджащ щІыпІэм и курыт школхэм я еджакІуэ лъагъуныгъэмрэ щІэныгъэмрэ зэрыщыІэр.

ГуфІэгъуэ зэІуущІэм псоми я жьыджэру хэтащ щІыпІэхэм я унафэщІхэр, абыхэм щылажьэ Іужьущ Іапі эхэм я лІыкІуэхэр, жьлэхэм я нэхъыжьыфІхэр, егъэджакІуэхэмрэ школакІуэ цІыкІуэхэмрэ. Абыхэм ящыщ дэтхэнэми я псэр а махуэм кьызэщІиІэтэрт Хэкум хуиІэ лъагъуныгъэмрэ абы папщІэ хэлъ гушхуэныгъэмрэ. Апхуэдизу итпэжыпІэкІэ зэрыщыгтри: кьэралыгъуэ дыззриІэм и нэщэнэ нэхъыщхьэхэм ящыщ зым и махуэщІым иджыри зэ дигу кьеГъэкІыж ди Хэку и екъулІэныгъэм, зыужьныныгъэм псори дыхуущІэкъун зэрыхуейр.

Урысей Федерацэм и Къэрал ныпыр дапщэщи щрет лъэпкъ зэкъуэтныгъэм, мамырыгъэм я нэщэнэу, ди тхыдэри лъэпкъ лъапІэныгъэхэри тхуэзыхьумэ фІыгъуэу.

КЪАРДЭН Маритэ.

Щыгу лъагэм щаІэт

Урысей МВД-м Іуащхьэмахуэ районымкІэ и кьудамэм и полицейхэр, щІыпІэ администрацэмрэ «Хэкум и хьумакІуэхэр» фондым и кьудамэм я лІыкІуэхэр якъуэващ Урысей МЧС-м и щІынальэ ВПСО-м и лэжьакІуэхэу Іуащхьэмахуэ и щыгум дэкІаХэм.

ПАСТУХОВ и кьырхэм я щхьэІуэкІэ, метр 4700-рэ лъагагъым, УФ-м и Къэрал ныпыр щаІэтащ Іужьум хэтахэм.

Ди Іужьущ Іафэхэр псом япэу зыхуэгъэзар кьытІущІэхъуэ щІэблэр хэкупсэу кьырыпщ. Нып ыр зэрыщытщи, абы кьыщищІидзэр Хэкум хуаІэ лъагъуныгъэрщ, ди къэралым и дамыгъэ нэхъыщхьэ дыдэхэм ящыщ зым - Къэрал ныпым - пщІэ хуащІыныпщ. А псоми ди къэрал абрагъуэм и цІыхуэхэм гушхуэныгъэ кьахелъхьэ, - жаІащ бгым дэкІаХэм.

БАХЪСЭН Аэзмэт.

Сэбэпщ икІи зэгъщ

витаминхэр абыхэм кьытращыкІа хущхьуэхэм нэхърэ нэхъыфІу цІыхум и Іэпкълъэпкъым кьешІэ.

Сыт хуэдиз сэбэпынагъ кьэкІыгъэхэм яхэлъми, еблэкІ хъунукъым - кэбэчкири аращ. Лъатэ уз гъэтІылъа зиІэхэр абы и кьэхъеигъуэм сакъыпхъэщ. Апхуэдизэм деж ар щІэгъэвьхьауэ, и фэр теха уз яшхмэ нэхъыфІщ.

Кабачким теухуа иужьрей кьэхуутэныгъэхэм къагъэлъагъуар нэхъ гъащІэгъуэныжьщ: ар щхьэщыр тхъуным гъащІэтщ, Іэпкълъэпкъым кьелеекІ щыгъуэ къэжьщ, укъэбзауэ пшхыныр лъатэмкІэ сэбэпщ.

«Кавказ Ищхьэрэ МВД»-м и Къэбэрдей-Балъкъэр кьудамэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым Щэнхабзэмкіэ и министерствэр, КъБР-м и Журналистхэм я зэгухэзныгъэр, «КъБР-Медиа» къэрал кІэзонэ Іужьущ Іапі эр, «Адыгэ псалъэ», «Кабардино-Балкарская правда», «Заман», «Горянка», «Советская молодёжь» газетхэм, «Іуащхьэмахуэ», «Литературная Кабардино-Балкария», «Минги Тау», «Нур», «Нюр», «Солнышко» журналхэм я редакцэхэр, «Къэбэрдей-Балъкъэр» ВТК-р, «КъБР-инфо» хъыбарегъащІэ агентствэр, «Эльбрус» тхылъ тедзапІэр хуогузавэ «КъБР-Медиа» къэрал кІэзонэ Іужьущ Іапі эм и автотранспорт паркым кІэлъыплъыныгъэ къэгъэсэбэпныныкІэ и кьудамэм и машинэзехуэ **Соблир Хьэсэнбий Нэхъупщ и къуэм** абы и шыпхъу **Соблир Иринэ Нэхъупщ и пхъур** дунейм зэрехьжам кьыхэкІыу.

Экономикэ Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Іуэху

Нэхъ тпэжыжьэ мэхъу

ЖытІэнщи, эи гугъу тщІы долларыр дэ, Урысейм и щІыхухэм я нэхъыбэм, зэи тпэгунэгъуакъым. Уеблэмэ, тІыгъакъым икІи тІыгъкъым. Хуеи дыхъуркъым: къэтщэхуну тІэкІыр ди сом гъурым къызэфІегъэкІ. АрщхьэкІэ зэпымыууэ ижь къытщІеху. Куэдрэ зэхьдох: «Долларыр ящыІуэн дэкІуеящ, псори лъапІэ хъунущ» псалъэ гурымыхьхэр. Аркъудейщ.

НАІУЭУ зэрыщытщи, СССР-ри хэту, къэралхэр зэгурыІуэри, долларыр дунейпсо валютэу (дуней псом щызэкІуэ ахъшэу) ягъэувауэ щытащ ЕтІуанэ дунейпсо зауэр иухыным куэд имыІэжу. Абы апхуэдэ лъэкІынытІэ зэригъэтыр куэдкІэ и фІыщІэт Совет Союзым, нэхъ щхьэтечу жыпІэмэ, абы и унафэщІ Сталин Иосиф. Быдэкіуэри, ягъэбелджылат ди деж зы долларыр кІэпІейкІэ 36-рэ щиуэсэну. Езэгъэрабгъат.

Ауэрэ, зэрыжаІэщи, псы куэд ежэхащ. А зэманым хъурифыбзу американхэм я ахъшэр зуэкІуащ езыхэм я фейдэ зыхэлъхэр ЩІы хъуремк и щІыпІэ псоми щыщыпхагъэкІкІэ къагъэсэбэп политикэ Іэмалу. Иужь илъэсхэм абы апхуэдизкІэ куэд тражыІыхьри, къытедгъэзэжынкъым. Къыхэдгъэщын къудейщ апхуэдэу дяпэкІэ екІуэкІ зэрымыхъунур. КІуэ пэтми къахохьуэ я пэлпкъ ахъшэхэмкІэ сатур зэІэпхыжьых къэралхэм я бжыгъэм. Иджы зэгухьэныгъэхэм я деж нэсауи къыщІэкІынущ.

Сыт хуэдэу щымытами, БРИКС-м (Бразилие, Урысей, Индие, Китай, Африкэ Ищхъэрэ) мы гъэм ныщхьэуІум и 22-м Йоханнесбург (ЮАР) къыщыхэзІуаха зэІущІэшхуэм щагъэувыну я мурадщ а зэгухьэныгъэм хэтхэр зэрызэдэлажьэну ахъшэ. Абыхэм я мызакъуэу, хьыхьну зызыгъэхьэзырхэри - Мексикэмрэ Аргентинэмри. Уеблэмэ, ар зи пльапІэ къэралхэри.

Арщхьэкіэ БРИКС-м нэгъуэщІ къэралІуэхухэмкІэ я министрхэр ипэІуэкІэ зыкъомкІэ зэгурыІуами, иджыри нэхъыбэж зэхуагъэхъуну къэпэщытщ. ЩыпсэущІыпІэкІи, я зыужьныгъэкІи, щызекІуэ хабзэхэмкІи, нэгъуэщІ Іэджэкіи, языныкъуэхэм я деж хэбгъэзыхьыжьыгъэ щызэпэщІэуви къэхъуу, зэщъхьещыкІ къэралхэр зы ахъшэ бжыкІэм щІагъэувэныр тыншкъым. Ауэ пхуэзэфІэмыкІыми хэлъкъым. Мис а долларми зэуэ дунейпсо тепщэныгъэ игъуэтакъым. Пэжу, зэгухьэныгъэм хэт къэралхэм я мурадыр хуэунэтІакъым а дунейпсо тепщэныгъэми, езыхэм я фейдэ зыхэлъхэр япэ ирагъэщу нэгъуэщІхэр дагуэми. Ахэр зыхущІэкъур белджылыщ: санкцэхэм, текъуэзныгъэ я Іэщэ хъуа долларым къыпІыкІу я зэхуэдэ сэбэп хэлъу икІи хьэлэлу зэдэлэжьэныщ. Иужь зэманым зи пщІэмрэ зи лъэкІыныгъэмрэ хуабжьу ехуэха США-м ирегъэлеИуэ: абы игъэувауэ езым и жыІэм щІэмыт псори и жагъуэгъуу. КъемыдаІуэхэр сыт хуэдэ Іэмалкіи къыжьэдекІуэ. Я пльпкъуэхэр иубыдыпри зыми щыщкъым. Аращ дзыхь щІыхуамыщІыжри.

МАХЪШОКЪУЭ Мухьэмэд.

Дэтхэнэми езым и хабзэ иІэжщ

● Къэралхэр

Дунейм къэрал куэдкІей тетщ я уху хэкІыми щызекІуэ хабзэхэми дэ зыри хэдмыщІыкІыу. Шэч хэмылъу, абыхэм ящыщщ Африкэм и нэхъ къэрал цыкІу дыдэ Свазилендыр. Зы щыпІэ гуэрым Мозамбикым зы мащІэкІэ къыщыпыщІами, абы и гъунапкъэ псори ЮАР-м и щІыналъэмкІэ хэуэхъуреихьащ - и кум исщ.

ИСПАН гъэзэгурыкІуэ Гальярдэ Хуго итхыгъащ: «Сэ мызэ-мытІэу Свазилендым сыщыІащ. НэгъуэщІ къэралым и щІыкІу сэ абы щызекІуэ политикэ хабзэхэм си Іуэху хэлъкъым, ауэ и щІыуэпсыр зэрыгъэщІэгъуэн дыдэр икІи зэмылІэужьыгъуэ куэдкІейуэ зэрызэхэлъыр жысІэфынущ. И дуней щытыкІэр-щэ? Абы и хьэуам зыщыбгъэнщІыркъым. Сэ Іэджэрэ зэхэсхащ щІыналъэм щыпсэухэм жаІэу: «Мыгъэу щІыІэ хъунущ - щІымахуэр хьэкІуэ». ГушыІэхэр-тэкъым. Ауэ ар дыхьэшхэнщ; мыбы гъэмахуэмрэ щІымахуэмрэ градуси 3 - 4 нэхъри нэхъыбэкІэ щызэщхьэщыкІыркъым. Сэ щІыпІэ куэдым сыщыІащ, ауэ Свазилендым нэхъри нэхъ къэрал тельыджэ крихьэлІакъым».

Къэралым щынэхъыбэ свазихэр зэгуэр Іусащ Индие хьэм и Іуфэм. Абыхэм зэпымыууэ ятеуэрт фІы зигу имыль я гъунэгъуэр. А щхьэусыгуэм къыхэкІыу XVIII лІэщыкІыгъэм ищхъэрэ лъэныкъуэмкІэ Іэпхъуэн хуей хъуащ. Абдеж щыпсэурт зулу лъэпкъым щыщ щІыхуэр. Абыхэмрэ свазимрэ зыкъомрэ зззэуа иужь, текІуащ къэІэпэхуахэр. Свазихэм я деж тетыгъуэр щызыІыгъ Собхуэз къэралыщІэм и пащтыхэу зыкъиплытэжащ. Мис апхуэдэу къэунэхуащ Свазилендыр.

ХІХ лІэщІыгъуэм мыбы къакІуэу хуэжьащ бурхэр. ИкІэм-икІэжьым 1894 гъэм къэралыр езыхэм я Тугансвалъ республикэм хагъэхьэщ.

Инджылызхэр бурхэм ятекІуа иужь, Свазилендыр Британиеми и протекторат хъуащ. Ахэр а къэралым щызекІуэ хабзэхэм хэІэбгъакІыгъ: пащтыхьхэм я властыр кьыззтранащ. 1988 гъэм Свазилендыр щхьэхуит хъуащ.

УнагъуэлІэ зхъарзынэщ

КъуэлэпІэм и лъапІэныгъэхэм дихьэха пащтыхьым мурад ищІат демократие зэфІигъэувэну. Къэралым конституции политикэ партхэри иІэ хъуащ. 1964 гъэм, уеблэмэ парламент зэхьдыныгъэхэр щекІуэкІати, абы щыгъуэм пащтыхь Собхуэз ЕтІуанэм кьыззригъэпэщащ партыр зэрытекІуам кьыхэкІыу, псори зэпІэззрыгъ кьынэжащ.

1973 гъэм екІуэкІа зи чэзу хэхьыныгъэхэм хэхакІуэхэм я процент 18-м Іэ щыхуаІэтащ опозициям и партым. Ар пащтыхьым езым и властым и дежкІэ шынагъуэу кьэпльытащ. Апхуэдизкіэ губжьати, парламентым зэрызэбгрихуам, конституцэр зэрикъытэжам я мызакъуэу, партхэри профсоюзхэри щыІэну хуит зымыщІ унафэ кьыдигъэкІащ, ахэр «щІэпхъаджащІэ зэгухьэныгъэхэу» жиІэри.

Мы зэманым Мсвити Ещанэм и закъуэщ кьанэ щымыІэу къэралым и власть псори зыІэщІэлъу Африкэ псом узыщрихьэлІэнур. Езы Мсвати лъагъуныгъэр кьызэбгкІ щыхущ, ауэ сыт щыгъуи кьыхихгъэщхьэхукІым фІэфІщ унагъуэлІ хъарзынэу зэрыщытыр, икІи фІыуэ ильагъуэхэм зэи зэремыпщІыжыр. Арщхьэкіэ пащтыхьым и пІэ итамэ, зи щхьэгъусэхэм епщІыжну щыхуэзэ кьэгъуэтыгъуейщ. Мсвати игу ирихьа щІыхуэбзыр фызу кьишэ хъунущ лъэпощхьэпо гуэри кьыхэмыкІыу. Абы ар зыми пиубыдыфынукъым - езыращ, зэрыжаІэщи, щхьэри лъакъуэри зыІэщІэлъыр.

Апхуэдэ щыкІэкІэ Мсвати Ещанэм фыз 15 иІэт и ныбжьыр илъэс 49-рэ щрикъуам. Къэралым и кьуеиигъэ псори зэрыгъэщІэлъым и фІыгъэкІэ абы сыт хуэдиз бынри хузгъэшхэнщ. Арати, Мсвати бын 25-м я адэ хъуащ.

Пэжщ, Свазилендым, уеблэмэ пащтыхьым и дежкІи лъэпощхьэпо закъуэ щыІэщ: а къэралым щІалэмрэ хъыджэбзымрэ щызэрышэн папщІэ, зэрыгъэнщэм щыхьэт техъуэ медицинэ тхьапІэн хуейщ - мыбы СПИД щапкърыщ дэтхэнэ щыху еплІанэми.

Мсвати Ещанэм бын 25-рэ зэриІэр зыми игъэщІагъэуэркъым, хэбгъэзыхьмэ, языныкъуэхэм ар кІэлмащІэщ Мсвати зыдэплъеин иІэщ - абы и адэ Собхуэз ЕтІуанэм кьуэ кьудейуэ 67-рэ къыщІэхъуащ. Пэжщ, иджырей пащтыхьым зэман иІэщ и адэм лъэщІыхьжьыну.

Лъагъуныгъэм и хьэтыркІэ

КьыкІэлъыкІуэ бзылъхугъэр щхьэгъусэ ищІын папщІэ пащтыхьыр гугъу ехьыркъым. Свазилендым илъэс кьэс щалэт умханэ гуфІэгъуэр. Ар ещхьыкъуэпщанэ хъыджэбз ныбжьыщІэ мин 70 хуэдизкІэ пащтыхьым и пащхьэм кьыщофэри. Ахэр псори абы кьыдэкІуэну хуейщ. ЗэрыгурыІуэгъуэщи, щІыкІ кьызэрыгъэкІым и дежкІэ абыхэм яхэдэнкІ тыншкъым, хэбгъэзыхьмэ, хуэзэфІэмыкІынщ. Ауэ ар хуэзэфІкІ пащтыхьым. Зэгуэр Мсвати журналистым абы теухуа и упщІэм мыпхуэдэ жэуап иритауэ щытащ: «Сэ си фызыр си нэхэмкІэ я мызакъуэу, сигукІи кьыхьэзох».

Арщхьэкіэ щІылъэпэрапи щыІащ: Мсвати Ещанэм кьищІащ и епщыкІутІанэ щхьэгъусэ Нотандэ кьыззрепщІыжыр. Ар апхуэдизкІэ и жагъуэ хъуати, гуэз хих пэтащ.

Зэгуэр абы жраІащ: «Иджыпсту уи уардэнэр ибгынащ, уи фыз 12-нэм ещхьыркъабзэ сэлэтым». Абы щыгъуэм пащтыхьым ар кьыфІэІуэхуакъым, ауэ и фызыр и пэшым щІэмысу кьыщІэкІащ. Лъапсэр зэрыщыту кьапльпыхьри, ягъуэтакъым. ИтІанэ пащтыхьым унафэ ищІащ Голандэ кІэлъыплъыну. Мыгувэу кьыжраІащ и фыз епщыкІутІанэр хъэщІащым зэрыкІуар, зыщІыхьхьа пэшыр. Мсвати езыр абы щыкІуам, Нотандэрэ юстициэмкІэ министрымрэ (жьитІэнщи, и ныбжьэгъу дыдэм), зэгъусэу щІэсу кьыщІэкІащ.

Министрыр ягъэтІысащ, ауэ Нотандэ ирагъэжьыжакъым. Ар пащтыхьым и анэ ябгъм и дежкІ зэрыжаІэщ щыІэсэну. Ауэ, зэрыжаІэмкІэ, и гуащэм апхуэдизу жьэ бэджж зэщІехри, и гъусэу упсэу нэхърэ, лъэхъуэщым уисми нэхъыфІщ...

Тохъутэмыщей - Лашынкъей

● Ди къуажэхэр

ЦІыхур сыт хуэдэ ныбжьым итми, дэнэ щыпсэуми щалъэуа, къыщыхъуа жылэр зэи щыгъупщэркъым.

КЪУАЖЭМ кІуэхэр иригъэблагъэм хуэдэу, чэщанэкІэ зэджэ ухуэныгъэр гъуэгубгъум щытщ. Ар яухуэн хуей щІэхъуами, абы лъандэрэ лІэщІыгъуэ дапщэ дэкІами щы ти хуэдэтхъэм нэхъ ящІэнущ, ауэ гурыІуэгъуэр зыщІ - зэраухуэрэ куэд щІами, нобэми щытщ ар.

Къуит! зэхуакур псэуПІэу кьыхэзыха Тохъутэмыщыр, дауи, щымыІуат... Зы лъэныкъуэр бгыщи, къыщежьри щиухри кьыпхуэщІэркъым, адреймкІэ унэтІи, ГъунапкъэзимыІэ мэзщ. ЩЫыІэтыІэ хъужауэ ежэх Шэджэм псымрэ мэзым кьыщІиху хьэуа кьабзэмрэ кьуат дзрэжэгъуэр зыхуэбгъадэ хъун кьэгъуэтыгъуейщ. Кьуажэм узэрыдыхьэу, Лашын бгым жьажьэу ухуоплъэ. ЗымащІэкІэ нэхъ лъахъшэу абы кьыбгъэдэтщ «Ахъмэт и фо изщ» зыфІаща бгыр. Ар щыфІащами, ар езыр хэту щытами сыщыгъуазэкъым, ауэ зэраІуэтэжьмкІэ, а бгым бжьэхэм тІысыпІэ щащІауэ фо кьеткІухьрт, кьеткІух мыхъумэ, зыри абы нэсыфІыртэкъым. Нобэм къэса псэлъафэм кьежьапІэ хуэхъуар аращ. ЗыльэмыІэсын е тыншу кьемыхъуІэн гуэрым цІыхур щыщІэхъуэпсым деж, «Ахъмэт и фо изщ», ехьуапси пэт, ар зыгъэжІэ кьыпщхьэпэнумэ, жьыуаІэт.

Апхуэдэу хуэбгъар дахэщ Тохъутэмыщыр Лашынкъей щІэхуэам и хъыбарри. Абы кІуэ щыгъуазэщ, ауэ кІэщІу сыкъытеувыІэми хъуну кьыхсщохъу. Нэхъыжьхэм кьызэрАІуэтэжьмкІэ, Лашын Тохъутэмыщей нысэт. Пщы-хьэщхьэ гуэрым хывыр кьишыну Лашын етІысылІащ. Ар и пІэм иримыгъэзагъэу абы зэран кьыхуэхъурт адэкІэ кьыщыт нэгъуэщІ зы хвв. Лашын зиплъыхьщ-зыкьиплъыхьри, а зэран хъу хывыр кьыщтэри, Іуэм щьэпридзащ. А псори тхьэмадэм и лъэгъуауэ кьыщІэкІащ.

Адыгэхэм пелуаным ирагъэбзын кьыщалъыхьэм, Лашын и тхьэмадэм и лъэгъуэр яжриэжащ. Илъэс зыбжанэкІэ ягъэшха выщІэм хуэдэу бгыхэр кьигъэпсалъэу гъуагъуэ пелуаным адыгэ бзылъхугъэ щыкІыр текІуэри, лъэпкъым я гуэзвэгъуэр ящхьэщихащ. Абы пэкІуэу нысащІэм кьыхуагъэлъэгъуэ хуэгъуэфыгъуэ псоми кьахихар зыт - и цІэр кьуажэм фІащыныр. КьаркІэ зэрылъэщым и мызакъуэу, абы бгъэдэлъ Іущагъри зымыгъэщІэгъуэн пльэкІыркъым. Апхуэдэ тхыдэ дахэхэр кьыдогъэгурыкІуэ ди кьуажэм.

Нобэ Лашынкъей цІыху минитхум щІигъу щопсэу. Абыхэм кьахэкІащ жылэри республикэри зэрыгушхуэ куэд. Жыжьэу кьыщыщІыдзэнщи, а Лашынкъей дэкІуу Хэку зауэшхуэм цІыху 250-рэ кІуати, кьэзыгъэзэжар 111-рэщ. Зы кьуажэ дежкІэ хэщІыныгъэшхуэт я щІалэгъуэу, я дахэгъуэу, я дуней тетыгъуэу апхуэдизу щІэблэ пфІэкІуэдыныр.

Лашынкъейр нобэ зэрыгушхуэхэм ящыщщ кьхуэхьлъатэм ису бийм пэщІэтэ Къуэныкъуей Назир, «Совет Союзым и Лыхъужь» цІэ лъапІэр зыфІащар. Абы и цІэр зэрахьэ кьуажэм и уэрам нэхъыщхьэми Налшык и уэрамхэм ящыщ зыми.

Апхуэдэщ «Лыхъужьыгъэм и орденыр» зыхуагъэфэща, щІыхь зиІэ юрист Дышэкі Назир, илъэс куэдкІэ республикэм и хеящІэ нэхъыфІхэм хабжэу лэжьа Мурэчай Руслан, гъуазджэхэмкІэ щІыхь зиІэ лъжьакІуэ ТхьэзэпІльыжИслъам, Урысейм щІыхь зиІэ и ухуакІуэ КІэбышэ Мухьэмэд, УФ-м щІыхь зиІэ и тренер Къуэныкъуей Іэдэм сымэ. Ныжажэм сыт хуэдэ Іуэху кьыщІэтми, япэу цІыхур зыбгъэдыхьэу щытар ахэращ.

Жылэм курыт еджапІэу тІу дэтщи, я дэтхэнэри районым щынэхъыфІхэм ящыщщ. Курыт школ №1-м и унафэщІщ «ЦІыхубэ егъэджакІуэ» цІэр зыхуагъэфэща Къуэныкъуей Мадинэ, етІуанэм, Социалист Лэжьыгъэм и Лыхъужь Хъэгъэжей Джонсон и цІэр зыфІащам, и унафэщІщ «ЦІыхубэ егъэджэныгъэм и отличник», «Урысейм егъэджэныгъэмкІэ щІыхь зиІэ и лажьакІуэ» цІэ лъапІэкІэ зыфІаща КІэбышэ Заремэ. «КъБР-м и цІыхубэ егъэджакІуэ» цІэр зезыхьэ Дышэкі Марием, псалъэ лей хуэмейуэ, республикэ псом кьыщащІыху.

Лашынкъейм дэтщ Щэнхабзэмкіэ унэ зэпэщ. Абы и унафэщІ КІэбышэИслъам къуажэдэс щІалэгъуэм папщІэ нэгъуэшхэ гъэлъэгъуэныгъэ хьэлэмэтэхэр, щІэблэр фІым хуэзыущий зэІущІэхэр щІэх-щІэхыурэ кьыззрегъэпэщ.

Клубым хэт кьуажэ библиотекэм щытхъу иІэу илъэс куэд хуэуауэ щолажьэ Къуэныкъуей (КІэбышэ) Сэлихьэт, тхьапІ еджэным кьуажэдэсхэр зэрыришэлІэным и зэфІэкІ псори ирихьэлІэу, щІэджыкІакІуэхэм чэнджащ щхьэпэ яритыфу. ЦІыхубз гуащІафІэм мызэ-мытІэу районым, республикэм я щытхъу тхьапхэр кьыхуагъэфэщащ, щІалэгъуалэр щІэныгъэм дегъэхьэхыным ехьэлІауэ иригъэкІуэкІ лэжьыгъэ купщафІэхэм пэкІуэ.

Гъэсэныгъэ зыбгъэдэлъ щІэблэр узынщэ кьышІэхуэнымкІэ кьалэнышхуэ кьрахьэлІэ Урысейм щІыхь зиІэ и тренер Бетыгъуэн Руслан зи унафэщІ спорт комплексым и лэжьакІуэхэм. Къапщтэмэ, Лашынкъейр хабжэ спортсмен нэхъыбэ кьызыдэкІа жылэхэм. Абы и фІыщІэхуэ хэлъщ зэгуэрым тыкуэну щыта унэр кьэзыщэхужу спортым дихьэх щІалэгъуалэм езыта Тыгъуэн Мухьэмэд. Кьуажэдэсхэм фІыщІэ зыхуащІхэм ящыщщ Къуэныкъуей Амиран. Жылэм дэт амбулаторэм абы и мыльку кІэ иджыблагъэ кьыхуищэхуащ гум и пэжьэкІэр кьызэрапщытэ (ЭКГ) Іэмэпсымэр. ПІалъэкІэ щытыкІэ гугъу ихуахэм мыльку кІэ зыщІагъакъуэ Къуэныкъуей Замир, Къуэныкъуей Хьэчим, КІэбышэ Мурат сымэ. Мурат Урысейм иригъэкІуэкІ дзэ Іуэху хэкам хэтхэм я унагъуэхэм сом мин 50 зырыз яритащ и мылькум кьыхэкІыу.

Сэ езыр сыкъызызыхэкІа КІэбышэхэ я деж сыкъыщыззтеувыІэнщи, лъэпкъым я нэхъыжьщ Исуф. Абы Ленинград дэт, дзэ хуэІуэхуэщІэхэмкІэ училищэм инженер ухуэныгъэхэмкІэ и кьудамэр кьиухри, нэгъуэщІ щыналъэхэми щылэжьащ. Иджы щалъхуа кьуажэжьым къиГъэзэжащи, ухуэныгъэ Іуэхум теухуауэ кьуажэдэсхэм чэнджэщ щхьэпэхэр ярет. Абыхэм я псэукІэр ефІакІуэ зэпытщ, уэрам кьудейхэм зыщыпплъыхьыну гухэхьуэгъуэу.

Кьуажэ администрацэм илъэс зыбжанэ хуауэ и унафэщІ Хьэгъэжей Хьэсэнэрэ абы и кьуздэз КІэбышэ Анатолэрэ цІыхур щІэбгъэдыхьэмкІэ кьыщагъэщІэжу кьэхъуркъым, дэтхэнэ зы жылэдэсми я Іуэху зыІутыми щыгъуазэщ, абыхэм я псэуныгъэр зэрыгуэрэфІэкІуэным жэщ-махуэ ямыІэу толажьэ. Апхуэдэу фІыкІэ я цІэ кьисІуэну сыхуейт жылагъуэ администрацэм и лэжьакІуэхэу КІэбышэ Раерэ Бетыгъуэн Ларэрэ.

Тохъутэмыщей-Лашынкъей хуэдэ ящыкІуэ иджыпсту кьыхэзыхуэт щІэзэтэкъым, псымкІэ яІэ зэхуэмыхъунигъэхэр ягъэзэкІуэжатэмэ. Дышыгурэтыну лъэпкъ пэхущІэхэм хиубыда адрей жылагъуэхэми хуэдэу, мыбыхэми чэзур къалъысыну.

КІЭБЫШЭ Лилэ.

Дунейр чэзущ

● ГъэщІэгъуэнщ

ГуплІэр зыныгъыр гупкІэм къыщыхутэнкІэ зэхуаІуа щыІэкъым.

ДУНЕЙР къызэриухуэрэ нэхъ лъэщым нэхъ лъэпкымыхьыр зэщІишэу кьокІуэкІ. Ар хольагъуэ щІыІуэпсым и хабзэхэми, псэ зыІут псоми я зэхэтыкІэхэми. ЦІыхухэри къащхьэщыкІыркъым. Ар апхуэдизкІэ белджылыщи, утемыпсэлъыхьми хъунущ. Апхуэдэ дыдэщ къэралхэм я зэхущытыкІэхэри. Я тенджжы флотым зэрызиужьам и фІыгъэкІэ, европейхэм курыт лІэщІыгъуэхэм ЩІы хъурейм езыхэм я бжьым щыщІагъэуваУэ щытащ къыкІэрыхуа лъэпкъхэр. Испанхэм, португалхэм, инджылызхэм, франджыхэм фІыгъуэхэр кьрашырт Африкэм, Азием, Америкэм. Абыхэм я хьэкъкІи кьулей хуэхэщ. Я нэм кьыфІэнэр яхъунщІэрт, эстрауклэрт, ягъэпщылІын папщІэ яубыдурэ яшэрт. Ауэ кІэ зимыІэ щІыжьым жыхуаІэращи, нобэ дунейм и теплъэр нэгъуэщІщ: нэхъ лъэщу щытахэм я кьарур щІокІ, зэгуэр дакъуэзу къэгъуэгурыкІуахэм нэ пльэгъуэ ягъуэтыжащ - иджы аэр тегушхуаУэ утыку къокъэ.

Псом хуэмыдэу ар щыдолъагъу зэгуэр «хьыхэр зыІэщІэлъу» щыта Британием. Абы лІэщІыгъуэ зыбжанэкІэ «адрейхэм къадэкІуэу» иныгащ Индие кьулейр. Яныныкъуэхэм къальытэ а зэманым инджылызхэм а щІыналъэм псори зэхэту доллар триллион 32-м и уасэ мыльку ирашауэ. А бжьгъэр пэжу е пщІыуэ кьыщІэкІынкІэ мэхъу, ауэ зэрымыльку хуэхуэм щэч хэлъкъым. АтІэ иджы сыт? ЕтІуанэ дунейпсо зауэм иужькІэ а къэралыр щхьэхуит хъури, нэхъ псынщІэу зызыужь къэралхэм яхьыхьащ икІи цІыхуу щыпсэуэр зыхуэдизмкІэ дунейм бжьыпэр щиубыдащ. Зэрыхуэмыныкъыныр кьыгурыІуати, Лондон хущІэкъуакъым ар къигъэувыІэну, ауэ Іэщ1экІа лъэпкъхэр зэмызэгъын хуэдэу хьэгъэщагъэ хуэкІуащ, гъынапкъэ зэІуМыбзэкр къахигъанэри. Абы и Іэужьу Индием Пакистаныр хэкІащ. Зыкъом дэкІри, абы кІэлъыкІуащ Бангладешри. Арщхьэкіэ Индиемрэ Пакистанымрэ иджыри къэс зонькъужьну щІы щхьэкІэ: дэтхэнэми кьелъытэ езым ейм щыщ нэгъуэщІым Іэрыхьауэ. Ауэ дэ иджыпсту зи гугъу тщІынур нэгъуэщІщ. Абы уигу кьегъэкІыж «Дунейр шэрхьщи, мэкІэрахъэу, е «Дунейр чэзущ» адыгэ псалъэжьхэр.

Нэхъапэм «щІынальэхэм» кІуэр зэрыпхъуакІуэхэрт. Мис а англосаксэхэр, франджыхэр, испанхэр... Абыхэм факъыйрэ яща континетхэм щыпсэу къулейсызхэр иджы езыхэм къахуокІуэ, уеблэмэ я бжьгъэм ныкъэхъуэ зэпытщ. Хэбгъэзыхьмэ, къэІэпхъуа азиатхэмрэ щыху фІыщІэхэмрэ щынэхьыбэ кьалэхэр мис а Британие дыдэм кьыщыныжхуащ. Ахэр, зэрыгурыІуэгъуэщи, хущІокъуэ зыдэІэпхъуахэм езыхэм я хабзэ щагъэувыну. Апхуэдэ щытыкІэм игъэгуэзва бысымхэм я къэралхэм я гъунапкъэхэр зэхуащІ, арщхьэкІэ «хьащІэхэр» яфІыщэрогуэ. НэгъуэщІхэуи гу лъытапхъэщ: къэІэпхъуахэр зы зэман хэгъэрейхэм апхуэдизкІэ яхошысхьэри, кьатехьукІаХэр ГъащІэнщ, и Іэнатіэ зэмыщхьэхэм щохъулІэ. Къэтщтэнщ, политикэр. Илъэс 50 хуэдизи и пэкІэ уи нэгу кьыщІэбгъэхьэну гугъут Америкэм и Штат Зэгуэтхэм я президент хъуну зи фэр фІыщІэ Обамэ Барак. Пэжщ, къэрал кьулыкъу гуэрхэр лъагъэсырт, арщхьэкІэ апхуэдэ лъагапІэм нэсыну фІэщщыкІыгъуейт. Абы иужькІэ гъащІэгъуэныжьжьым лъэпкъкІэ индус Сунак Риши Инджылызым и премьер-министр зэрыхъуар. ЗанщІэуи зыпэмыплъа гугъуехь кьыпльыхьэкІащ: Шотландием аргуэру псалъэмакъ кьыщаІэтащ а щІыналъэр Британием хэкІыу къэрал щхьэхуэ зищІыным теухуауэ. Мыбыи зы щІэ гуэри хэлъкъым: ар лІэщІыгъуэ Іэджэ хъуауэ абы щІохъуэпс, уеблэмэ кьыщьхьулаІи щыІэщ. АрщхьэкІэ Инджылызым кьаркІэ зыхигъэхьэжырт. ГъащІэгъэныр нэгъуэщІщ: иджы апхуэдэ жэрдэмыр кьызыбгъэдэкІар лъэпкъкІэ пакистанхэм кьатехьукІа Юсафэ Хъумзащ, Шотландием и япэ министрыращ икІи Шотландие лъэпкъ партым и пашэрщ. Кьывгурыіуа Іуэхур зыІутыр? Инджылыз журналист гуэрым щэрыуэу зэритхащи, лъэпкъкІэ индусхэм кьаухкІамрэ пакистанхэм кьатехьукІамрэ Британиер ягъуэшну я щІэхьэхуащ. Абы фигу кьиГъэкІыжыркъэ зэгуэр инджылызхэм Индиер ягъэшауэ зэрыщытар? Аращи, тхыдэр кьокІэрэхъуэкІыж зыкъызэзригъэдзэкІауэ.

Абы щыгъуэми, Юсафэ зы мащІэкІи кьикІуэтыну зигъэхьэзыркъым. Иджыблагъэ жиІащ Британием и цІыхуу щытыну хуэмейуэ. Ящэ министрым апхуэдизу кьигъэгуГъащ хамэ унафэм кьыщІэкІмэ, Европсоюзым и паспорт плъыжь-фІыщІафэм ещхьым хуигъэкІуэжыну: абы кьелъытэ итІанэ къэралыр нэхъ тыншу а зэгухьэныгъэм хьыхьэфыну. Юсафэ жеІэ, Инджылызым хэмытыжми, шотландхэр хуиту а къэралым щылажьэ хъуну. Пэжу, захуагъэм утетыжмэ, абы унафэ тезыщІыхьын ещІ ирихьэлІэу Британиеми я властхэрэт, ауэ япэ министрым ар кьыфІэІуэхукъым. Шотландием и лъэпкъ партыр нэхъ жьыжьи щІалэхэр Британием хэкІыу къэрал щхьэхуэ зищІыным теухуауэ. Ар лІэщІыгъуэ Іэджэ хъуауэ абы щІохъуэпс, уеблэмэ кьыщьхьулаІи щыІэщ. АрщхьэкІэ Инджылызым кьаркІэ зыхигъэхьэжырт. ГъащІэгъэныр нэгъуэщІщ: иджы апхуэдэ жэрдэмыр кьызыбгъэдэкІар лъэпкъкІэ пакистанхэм кьатехьукІа Юсафэ Хъумзащ, Шотландием и япэ министрыращ икІи Шотландие лъэпкъ партым и пашэрщ. Кьывгурыіуа Іуэхур зыІутыр? Мсвати лъагъуныгъэр кьызэбгкІ щыхущ, ауэ сыт щыгъуи кьыхихгъэщхьэхукІым фІэфІщ унагъуэлІ хъарзынэу зэрыщытыр, икІи фІыуэ ильагъуэхэм зэи зэремыпщІыжыр. Арщхьэкіэ пащтыхьым и пІэ итамэ, зи щхьэгъусэхэм епщІыжну щыхуэзэ кьэгъуэтыгъуейщ. Мсвати игу ирихьа щІыхуэбзыр фызу кьишэ хъунущ лъэпощхьэпо гуэри кьыхэмыкІыу. Абы ар зыми пиубыдыфынукъым - езыращ, зэрыжаІэщи, щхьэри лъакъуэри зыІэщІэлъыр.

Апхуэдэ щыкІэкІэ Мсвати Ещанэм фыз 15 иІэт и ныбжьыр илъэс 49-рэ щрикъуам. Къэралым и кьуеиигъэ псори зэрыгъэщІэлъым и фІыгъэкІэ абы сыт хуэдиз бынри хузгъэшхэнщ. Арати, Мсвати бын 25-м я адэ хъуащ.

Пэжщ, Свазилендым, уеблэмэ пащтыхьым и дежкІи лъэпощхьэпо закъуэ щыІэщ: а къэралым щІалэмрэ хъыджэбзымрэ щызэрышэн папщІэ, зэрыгъэнщэм щыхьэт техъуэ медицинэ тхьапІэн хуейщ - мыбы СПИД щапкърыщ дэтхэнэ щыху еплІанэми.

Мсвати Ещанэм бын 25-рэ зэриІэр зыми игъэщІагъэуэркъым, хэбгъэзыхьмэ, языныкъуэхэм ар кІэлмащІэщ Мсвати зыдэплъеин иІэщ - абы и адэ Собхуэз ЕтІуанэм кьуэ кьудейуэ 67-рэ къыщІэхъуащ. Пэжщ, иджырей пащтыхьым зэман иІэщ и адэм лъэщІыхьжьыну.

Лъагъуныгъэм и хьэтыркІэ

КьыкІэлъыкІуэ бзылъхугъэр щхьэгъусэ ищІын папщІэ пащтыхьыр гугъу ехьыркъым. Свазилендым илъэс кьэс щалэт умханэ гуфІэгъуэр. Ар ещхьыкъуэпщанэ хъыджэбз ныбжьыщІэ мин 70 хуэдизкІэ пащтыхьым и пащхьэм кьыщофэри. Ахэр псори абы кьыдэкІуэну хуейщ. ЗэрыгурыІуэгъуэщи, щІыкІ кьызэрыгъэкІым и дежкІэ абыхэм яхэдэнкІ тыншкъым, хэбгъэзыхьмэ, хуэзэфІэмыкІынщ. Ауэ ар хуэзэфІкІ пащтыхьым. Зэгуэр Мсвати журналистым абы теухуа и упщІэм мыпхуэдэ жэуап иритауэ щытащ: «Сэ си фызыр си нэхэмкІэ я мызакъуэу, сигукІи кьыхьэзох».

Арщхьэкіэ щІылъэпэрапи щыІащ: Мсвати Ещанэм кьищІащ и епщыкІутІанэ щхьэгъусэ Нотандэ кьыззрепщІыжыр. Ар апхуэдизкІэ и жагъуэ хъуати, гуэз хих пэтащ.

Зэгуэр абы жраІащ: «Иджыпсту уи уардэнэр ибгынащ, уи фыз 12-нэм ещхьыркъабзэ сэлэтым». Абы щыгъуэм пащтыхьым ар кьыфІэІуэхуакъым, ауэ и фызыр и пэшым щІэмысу кьыщІэкІащ. Лъапсэр зэрыщыту кьапльпыхьри, ягъуэтакъым. ИтІанэ пащтыхьым унафэ ищІащ Голандэ кІэлъыплъыну. Мыгувэу кьыжраІащ и фыз епщыкІутІанэр хъэщІащым зэрыкІуар, зыщІыхьхьа пэшыр. Мсвати езыр абы щыкІуам, Нотандэрэ юстициэмкІэ министрымрэ (жьитІэнщи, и ныбжьэгъу дыдэм), зэгъусэу щІэсу кьыщІэкІащ.

Министрыр ягъэтІысащ, ауэ Нотандэ ирагъэжьыжакъым. Ар пащтыхьым и анэ ябгъм и дежкІ зэрыжаІэщ щыІэсэну. Ауэ, зэрыжаІэмкІэ, и гуащэм апхуэдизу жьэ бэджж зэщІехри, и гъусэу упсэу нэхърэ, лъэхъуэщым уисми нэхъыфІщ...

«Махуэкум» и къ

● Зэпеуэхэр

Анэдэлъхубзэхэм зрагъэужьын мурадкІэ

Бадзэуэгъуэм и 27 - 30-хэм Дон Іус Ростов щыізэхэтащ Третьяков А.В. и цІэкІэ усыгъэмрэ усэ зэдзэкІынымрэ теухуауэ ирагъэкІуэкІ «Берега дружбы-2023» VIII дунейпсо щІалэгъуалэ фестивалькІэ-зэхьэзэхуэр.

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым Правэмкіэ, экономикэмрэ финансэмкІэ и институтым и магистрант Багъэтыр Алинэ абы етІуанэ увыпІэр къыщихьыж, апхуэдэуи къызэгъэпэщакІуэ гупым хэтхэм къыхуагъэфэщащ «И анэдэлъхубзэм зэрызригъэужьым папщІэ» щІыхь тхылъыр. Алинэ зыхуэдгъаэри, фестивалыр къызэрыщыхъуам тедгъэпсэлъыхьащ.

- МЫ ІУЭХУР къызэрагъэпэщ Щэнхабзэ жэрдэмхэмкІэ Президентым и фондыр и щІэгъэкъуэну. Фестивалым щыізэхьхьащ усыгъэм дихьэхыу зи ныбжьыр илъэс 18-м къыщыщІадзауэ 35-м нэс хъуэхр. Ахэр къэрал 12-м къикІат: Белоруссием, Польшэм, Словением, Тунисым, Таджикистаным, Кыргызызым, Къззахстаным, Латвием, нэгъуэщІхэми, Урысейм и щІыналъэ 59-м икІахэр яхэту. Зэхьэзэхуа цІыху бжыгъэм и гугъу пщІымэ, псори 350-рэ дыхьэрт, абы щыщу кІэух Іыхьэм 93-р нэсыфат. Зэпеуэм и ягъэ Іыхьэм ди усэхэр къыщапщытащ. Абы сэ езгъэхат адыгэбзэкІи урысыбзэкІи стха усэ тхурытху. Ягъэ Іыхьэм кІуэцІрыкІахэм адэкІэ кІыітпэщылът нэгъуэщІхэм я усэхэр зэздзэкІыну. Сэ хэкІыпІэ Іэрыльэщ. Къэзан щыщ гуэрым тэтэрыбзэкІэ тха и усэхэр урысыбзэкІэ зэздзэкІыну, Луганск, Москва, Санкт-Петербург щыщхэм урысыбзэкІэ я Іэдакъэ къыщІэкІахэм щыщ зыбжанэ адыгэбзэм къизгъэзэгъэн хуейуэ. Бадзэуэгъуэм и кІэм зэхьэзэхуэм и кІэух Іыхьэм сыхэтыну Дон Іус Ростов сраГъэблагъат.

Фестивалыр зэрекІуэкІа щыкІэм и гугъу пщІымэ, абы и фІэщыгъэм ар къигъэлъагъуэу къыщІохьу: лъэпкъ зэмылІэужьыгъуэмрэ щІыпІэ зэхуэмыдзэкІэмрэ щыщхэр а махуитІ-щым къриубыдэу апхуэдизкІэ зэныбжьэгъу дызэхуэхьуати, зы унагъуэшхуэм дыщыпсэу хуэдэми ярейт.

Дэтхэнэми фІэгъэщІэгъуэну зыщІигъэгъуазэрэ нэгъуэщІ лъэпкъхэм я щэнхабзэм, бзэм, литературэм. Псалъэм папщІэ, куэдым къащІащ, уеблэмэ къиргъэуІэбжьат Къэбэрдей-Балъкъэрым нэхъыщхьэу щыізекІуэ адыгэбзэмрэ балъкъэрыбзэмрэ зы бзэу зэрыщымытыр. Ящыныгъуэхэр тегушхуащ адыгэбзэкІэ псалъитІ-щ жалэну. Сэриныбжьэгъуэкъысхуэхьуа-хэм я бзэм мащІэу зыщІыгъэгъуэзащ. ИкъуэкІэ дахэу, дызэгъуэгъуэу дызэхэтащ.

КъызэгъэпэщакІуэхэм фестивалыр зэрекІуэкІынур хьэлэмэту зэхагъэуват, щэнхабзэ Іуэхугъэри егъаджэныгъэри щызэпаджэжу. АпхуэдизкІэ лекцІэхэм дыщІэсащ, зыпІпыхьакІуэ дашащ, ди гъэсакІуэхэм драгъэдэІуащ гъэщІэгъэн тщыхъунухэм, концерти нэгъуэщІ куэди дагъэльэгъуащ.

Зэхьыжьи и етІуанэ махуэр теухуат ди Іэмалыгъэхэм едэІуэным. Дэтхэнэри къеджащ езым и зы усэрэ зэридзэкІа-рэ. Ди Іэмалыгъэхэм дыкъыщеджар Таганрог Чеховым и цІэр зезыхьэ и къалэ библиотекэ нэхъыщхьэрт. Си усэм къыщыдгьэмыщІа, сэ къызэхуэгъэзэн хуейуэ, Бадзэуэгъуэм и кІэм зэхьэзэхуэм и кІэух Іыхьэм сыхэтыну Дон Іус Ростов сраГъэблэгъат.

Фестивалыр зэрекІуэкІа щыкІэм и гугъу пщІымэ, абы и фІэщыгъэм ар къыгъэльагъуэу къыщохьу: лъэпкъ зэмылІэужьыгъуэмрэ щІыпІэ зэхуэмыдзэкІэмрэ щыщхэр а махуитІ-щым къриубыдэу апхуэдизкІэ зэныбжьэгъу дызэхуэхьуати, зы унагъуэшхуэм дыщыпсэу хуэдэми ярейт.

Дэтхэнэми фІэгъэщІэгъуэну зыщІигъэгъуазэрэ нэгъуэщІ лъэпкъхэм я щэнхабзэм, бзэм, литературэм. Псалъэм папщІэ, куэдым къащІащ, уеблэмэ къиргъэуІэбжьат Къэбэрдей-Балъкъэрым нэхъыщхьэу щыізекІуэ адыгэбзэкІэ псалъитІ-щ жалэну. Сэриныбжьэгъуэкъысхуэхьуа-хэм я бзэм мащІэу зыщІыгъэгъуазэщ. ИкъуэкІэ дахэу, дызэгъуэгъуэу дызэхэтащ.

КъызэгъэпэщакІуэхэм фестивалыр зэрекІуэкІынур хьэлэмэту зэхагъэуват, щэнхабзэ Іуэхугъэри егъаджэныгъэри щызэпаджэжу. АпхуэдизкІэ лекцІэхэм дыщІэсащ, зыпІпыхьакІуэ дашащ, ди гъэсакІуэхэм драгъэдэІуащ гъэщІэгъэн тщыхъунухэм, концерти нэгъуэщІ куэди дагъэльэгъуащ.

Зэхьыжьи и етІуанэ махуэр теухуат ди Іэмалыгъэхэм едэІуэным. Дэтхэнэри къеджащ езым и зы усэрэ зэридзэкІэрэ. Ди Іэмалыгъэхэм дыкъыщеджар Таганрог Чеховым и цІэр зезыхьэ и къалэ библиотекэ нэхъыщхьэрт. Си усэм къыщыдгьэмыщІа, сэ къызэхуэгъэзэн хуейуэ.